Taikus žmonių judėjimas už gyvosios gamtos išsaugojimą VšĮ „Girių inspekcija“

Kodas 306625563, Didlaukio g. 42-8, LT-08330 Vilnius, tel. +370 679 34089, el. paštas giriuinspekcija@gmail.com

LT487189900010700257

Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai prie Aplinkos ministerijos

El. p. vstt@vstt.lt

Kopija: Žemaitijos saugomų teritorijų direkcijai (zemaitija@saugoma.lt)

Kopija: VĮ Valstybinių miškų urėdijai (info@vmu.lt)

PASTABOS IR PASIŪLYMAI DĖL GUDMONIŠKĖS PELKĖS IR GUDMONIŠKĖS BOTANINIO-ZOOLOGINIO DRAUSTINIO GAMTOTVARKOS PLANO

Buveinių apsaugai svarbi teritorija „Gudmoniškės pelkė“ (LTKEL0015)

Plano projektas: Oficialus VMU paskelbtas plano projektas ir viešo svarstymo informacija

2026 m. spalio 28 d. Nr. GI-2026-10-28-03

Vilnius

VšĮ „Girių inspekcija“, gindama gyvosios gamtos, biologinės įvairovės ir visuomenės interesą, teikia pastabas dėl Gudmoniškės pelkės ir Gudmoniškės botaninio-zoologinio draustinio gamtotvarkos plano projekto. Pritariame pažeisto hidrologinio režimo atkūrimui ir saugomų buveinių būklės gerinimui, tačiau nepritariame nuostatai, kad sumedėjusi augalija savaime yra „perteklinė“. Geoportalo duomenimis, draustinis yra konservacinio funkcinio prioriteto zona. Pagal Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnį draustinyje neleidžiama saugomoms vertybėms galinti pakenkti veikla. Todėl kiekvienas kirtimas, kelmų žalojimas ar reljefo keitimas turi būti pagrįstas konkrečios saugomos vertybės būkle, įrodytu apsaugos rezultatu ir mažiausia būtina intervencija. Natūraliai susiformavusios sumedėjusios bendrijos, brandūs medžiai ir negyva mediena yra saugotinos ekosistemos dalys, o ne savaime šalintina kliūtis.

1. Atsisakyti automatinio visos sumedėjusios augalijos šalinimo ir 100 proc. kirtimo intensyvumo

Plano 7 punkto 2.1 priemonėje (1, 1a, 2, 2a, 3a, 8, 10 plotai) numatytas visos sumedėjusios augalijos šalinimas, paliekant daugiausia 5 proc. padengimą (su išimtimis pelkinių formų pušims ir mikrobuveinių medžiams). Plano 5 lentelėje nurodyti 100 proc. intensyvumo kirtimai; bendra jų apimtis – 3,15 ha ir iki 361 m³ medienos. Vien bendras atviros buveinės atkūrimo tikslas neįrodo, kad tiek daug medžių būtina pašalinti kiekviename konkrečiame sklype.

Siūlome 2.1 priemonę ir 5 lentelę tikslinti: *„Sumedėjusi augalija savaime nelaikoma pertekline. Prieš šalinimą kiekviename tvarkymo plote natūroje įvertinami buveinės tikslai, medžių bei krūmų natūralumas, amžius, mikrobuveinės, saugomos rūšys ir alternatyvos. Išsaugomi visi brandūs medžiai ir visi 100 metų bei vyresni medžiai, nepriklausomai nuo jų rūšies, taip pat medžiai senoliai, drevėti, uoksiniai, su lizdais ar kitomis mikrobuveinėmis, natūralios sumedėjusios bendrijos ir negyva mediena. Vienodo 5 proc. padengimo*

limito bei išankstinio 100 proc. kirtimo intensyvumo netaikoma; numatoma tik individualiai pagrįsta mažiausia būtina šalinimo apimtis. Prieš darbus viešinami sklypų brėžiniai ir paliekamų medžių žymėjimas.“

2. Išbraukti nepagrįstą laukymių „atvėrimą“ iš plotų be konkrečių buveinių apsaugos tikslų

Plane nurodyta, kad 5ab, 5b, 6b ir 7b plotuose nėra kartografuotų Europos Bendrijos svarbos buveinių ir nustatytų jų apsaugos tikslų, tačiau 3.1 priemonė numato sumedėjusios augalijos šalinimą. Tokiose vietose vien siekis ateityje suformuoti pievą nepagrindžia esamų natūralių medžių ir krūmų bendrijų sunaikinimo. Konservacinio draustinio statusas įpareigoja išsaugoti ir esamas gamtines vertybes, ne tik kurti hipotetines naujas.

Reikalaujame 3.1 priemonę tikslinti: *„5ab, 5b, 6b ir 7b plotuose sumedėjusios augalijos šalinimas nenumatomas, kol vietoje neinventorizuotos esamos gamtinės vertybės, medžių amžius, negyva mediena, saugomų rūšių buveinės ir neįrodyta konkreti atkuriama buveinė bei išmatuojamas jos apsaugos rezultatas. Privalomai palyginamos nekirtimo, natūralios raidos ir hidrologijos atkūrimo alternatyvos. Nepateikus tokio palyginimo ir aiškaus didesnio gamtinio laimėjimo, kirtimai išbraukiami iš plano.“*

3. Atsisakyti įprasto kelmų frezavimo ir mikroreljefo ardymo; įvertinti ganymą

Plano 7 punkte siūloma lapuočių kelmus frezuoti, o 3.2 priemonėje – lyginti kupstus, prireikus mulčeriu. Pelkėje tai gali naikinti mikrobuveines, trikdyti dirvožemį bei durpių sluoksnį. Ten, kur reikia palaikyti atvirą žolinę bendriją, mažesnio poveikio alternatyva gali būti tinkamai reguliuojamas ekstensyvus ganymas, nors jis netinka visiems šlapiems ir jautriems plotams dėl ištrypimo rizikos.

Siūlome 7 punktą išdėstyti taip: *„Kelmų frezavimas ir kupstų lyginimas nėra standartinės gamtotvarkos priemonės. Išimtys galimos tik vietoje pagrindus būtinybę, įvertinus poveikį durpėms ir mikrobuveinėms bei atmetus mažesnio poveikio alternatyvas. Prieš planuojant mechaninį atžalų naikinimą, kur ekologiškai tinka, vertinamas sezoninis ekstensyvus ganymas ir mozaikinė priežiūra, išsaugant vertingą sumedėjusią augaliją.“*

4. Atskirti žolės išvežimą nuo vertingos medienos išsaugojimo

Plano 7 punkto 2.1 ir 3.1 priemonėse reikalaujama išvežti visą nukirstą biomasę, o esant aukštam vandens lygiui leidžiama ją palikti. Toks vienodas požiūris suplaka skirtingas ekologines funkcijas: žolinės masės sankaupos gali bloginti jautrių atvirų pelkių būklę, o stambi negyva mediena yra buveinė daugeliui organizmų. Pats planas 9080* pelkėtų lapuočių miškų atžvilgiu numato natūralią raidą ir negyvos medienos palikimą. 2026-10-28 Seimo Aplinkos apsaugos komiteto posėdyje Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro pristatyta ekspertinė pozicija taip pat pabrėžė stambios negyvos medienos išsaugojimo būtinybę visuose IIA ir IIB grupių miškuose.

Reikalaujame 2.1 ir 3.1 priemones tikslinti: *„Nupjauta žolinė masė iš atvirų maisto medžiagoms jautrių buveinių išgabenama nepažeidžiant durpyno. Saugomi biologinės įvairovės medžiai, stuobriai, stambi negyva mediena ir natūraliai susidariusios medienos liekanos; IIA grupės miškuose stambi negyva mediena neišvežama kaip „atlieka“. Medienos perkėlimas leidžiamas tik įrodžius konkrečios atviros buveinės apsaugos būtinybę ir parinkus jos išsaugojimo vietą.“*

5. Pirmiausia atkurti hidrologinį režimą ir išsaugoti bebravietes

Pats planas pažeistą hidrologinį režimą įvardija viena svarbiausių pelkių būklės blogėjimo priežasčių, o 1.1–1.2 priemonėms numato dar tik rengiamą atkūrimo projektą. Todėl kirtimų mastas negali būti nustatytas

anksčiau už hidrologinio atkūrimo sprendinius ir jų poveikio vertinimą. Pirmiausia būtina palyginti vandens lygio atkūrimo be kirtimų poveikį 7140, 7160, 7230 ir 9080* buveinėms, brandiems medžiams ir gretimiems sklypams. Bebrų patvankos, bebravietės ir jų sukurtos šlapynės yra natūralios vandens sulaikymo bei buveinių formavimo sistemos dalys, todėl jos turi būti inventorizuotos ir jų išsaugojimas turi būti įtvirtintas kaip pirminis gamtotvarkos sprendinys.

Reikalaujame 1.1–1.2 priemones ir susijusius kirtimų sprendinius papildyti: *„Prieš tvirtinant negrįžtamų kirtimų apimtis parengiamas hidrologinio režimo atkūrimo projektas, inventorizuojami grioviai, esamos bebravietės, bebrų patvankos ir jų suformuotos šlapynės. Palyginami hidrologijos atkūrimo be kirtimų, natūralios raidos ir mažiausios intervencijos scenarijai. Esamos bebravietės, bebrų patvankos ir jų sukurtos šlapynės išsaugomos; bebrų veikla savaime nelaikoma žala. Bebraviečių naikinimas ir patvankų ardymas nenumatomi. Kirtimų poreikis ir apimtys nustatomi tik pagal hidrologinio atkūrimo projekto išvadas. Išsaugomi natūraliai susiformavę medynai, medžių ir krūmų grupės, visi brandūs ir 100 metų bei vyresni medžiai, nepriklausomai nuo jų rūšies.“*

6. Pagrįsti kirtimų laikotarpį pagal paukščių veisimąsi ir taikytinus ribojimus

Plano 7 punkto 2.1 priemonėje kirtimai leidžiami nuo liepos 16 d. iki kovo 1 d., nes liepos–rugpjūčio mėn. pelkėse paprastai žemesnis gruntinio vandens lygis, o tinkamas įšalas ne visada susidaro; 3.1 priemonėje kartojamas tas pats intervalas. Tai techninis darbų laiko pagrindimas, tačiau juo neįrodoma, kad liepos antrojoje pusėje konkrečiuose plotuose nebėra perinčių paukščių ar jauniklių. Be to, 5 lentelėje yra IIA grupės miškų, kuriuose taikytini specialiųjų miško kirtimų sezoniniai ribojimai (paprastai nuo kovo 15 d. iki rugpjūčio 1 d., jei nėra teisėtos išimties). Plane nepateiktas šiam laikotarpiui pagrįsti skirtų perinčių paukščių tyrimų aprašymas. Vien dabartinių registruotų radaviečių sąrašas neįrodytų, kad vėliau įsikuriančių paukščių lizdų nebus. Paukščių direktyvos 5 straipsnio apsauga taikoma laukiniams paukščiams ir veisimosi laikotarpiu, o ne vien iki plano parengimo žinomoms rūšims.

S**iūlome 7 punktą papildyti:** *„Iki tvirtinimo pateikiami atliktų perinčių paukščių tyrimų duomenys, metodika ir laikotarpis arba, jei jų nepakanka, numatomas tyrimas tinkamu biologiniu sezonu. Kirtimo ir biomasės išvežimo laikas parenkamas kiekvienam tvarkymo plotui pagal faktines lizdavietes, rūšių veisimosi ir jauniklių auginimo laikotarpius, taikomus teisės aktų ribojimus ir durpyno apsaugą. Nuo liepos 16 d. iki rugpjūčio 1 d. kirtimai neplanuojami plotuose, kuriuose galioja šio laikotarpio draudimas, nebent aiškiai pagrindžiama teisėta išimtis. Kitose vietose liepos 16 d. savaime nelaikoma ekologinio saugumo riba. Prieš pradėdami darbus specialistai patikrina aktualias lizdavietes; nustačius aktyvius lizdus, darbai atidedami ir nustatomos apsaugos sąlygos, net jei tai įvyksta vėliau nei nurodyta kalendorinė data.“*

Dėl viešo derinimo ir atsakymo

Prašome atskirai, motyvuotai įvertinti kiekvieną siūlomą formuluotę, pateikti jos priėmimo arba atmetimo priežastis, paskelbti derinimo rezultatus ir kartu su šiuo raštu prijungti prie projekto dokumentų, o jeigu projektas paskelbtas TAIS – ir prie atitinkamos TAIS bylos. Prašome pateikti projekto aktualų numerį ir nuorodą, jei ji suteikta, ir raštu atsakyti el. paštu giriuinspekcija@gmail.com iki sprendimo priėmimo, sudarant galimybę į pastabų įvertinimą reaguoti.

Orhuso konvencijos 7 straipsnyje numatytas veiksmingas visuomenės dalyvavimas rengiant su aplinka susijusius planus, o 6 straipsnio 8 dalyje – pareiga tinkamai atsižvelgti į dalyvavimo rezultatus. Todėl prašome pastabas išnagrinėti iki galutinio plano patvirtinimo ir viešai atskleisti jų vertinimo motyvus.

Pagarbiai
VšĮ „Girių inspekcija“ vadovas Laurynas Žemaitis